

III. znanstveno-stručni skup: PSIHOSOCIJALNI ASPEKTI NASILJA U SUVREMENOM DRUŠTVU – IZAZOV OBITELJI, ŠKOLI I ZAJEDNICI Osijek – Filozofski fakultet, 25.–27. 11. 2010.

U organizaciji Studija psihologije Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Društva psihologa Osijek održan je III. znanstveno-stručni skup **Psihosocijalni aspekti nasilja u suvremenom društvu – izazov obitelji, školi i zajednici**. Pokroviteljica ovog Skupa bila je predsjednica Vlade Republike Hrvatske Jadranka Kosor. Najzaslužnija osoba za organizaciju je prof. dr. sc. Vladimir Kolesarić. Na Skupu je sudjelovalo preko 200 sudionika – psihologa, socijalnih radnika, pedagoga, socijalnih pedagoga, kriminalista, pravnika, odgojitelja i drugih stručnjaka i znanstvenika koji se bave ovim pitanjima. Važno je istaknuti da su sudionici dobili interaktivni CD zbornik radova s prošlog Skupa održanog 2008. godine.

Ovom prilikom promovirana su dva iznimno vrijedna pisana zapisa, a to su publikacija *Kroz život bez nasilja* autora Siniše Brlasa, Vesne Šerepac i Miroslava Venusa, te knjiga *Psihologija u zaštiti mentalnog zdravlja* autora Miroslava Venusa, Siniše Brlasa, Marine Gulin, Marine Ajduković i Branke Lukić Cesarik.

Ove godine bilo je šest pozvanih referata koje su održali prof. dr. sc. Dean Ajduković, Krunoslav Borovec, doc. dr. sc. Gordana Buljan-Flander, prof. dr. sc. Igor Kardum, prof. dr. sc. Mirjana Krizmanić i prof. dr. sc. Vladimir Obradović. Na Skupu je također organiziran i jedan simpozij na temu *Nasilje u mladenačkim vezama* s ukupno pet referata, te su održana tri okrugla stola: Etika profesionalnog postupanja u slučajevima nasilja, Emocionalna inteligencija kao zaštitni faktor nasilja i Lokalne politike u suzbijanju nasilja. Uz to je bilo i 47 pojedinačnih referata i 13 postera. U svim aktivnostima je sudjelovalo preko 130 autora.

Iz referata prof. dr. sc. Deana Ajdukovića više smo saznali o ***sustavnom pristupu problemu suzbijanja obiteljskog nasilja***. Iz referata izdvajam sljedeći sadržaj:

Obiteljsko nasilje je izrazito kompleksna pojava koja je posljedica interaktivnog djelovanja više razina različitih čimbenika: individualnih osobina počinitelja i žrtve, obiteljskih karakteristika i dinamike odnosa u neposrednom socijalnom kontekstu, djelo-

vanja stručnjaka u ustanovama i službama koji dolaze u kontakt s konkretnom žrtvom ili počiniteljem nasilja, te društvenih procesa i institucionalnog ponašanja. Šteta od obiteljskog nasilja očituje se na razinama koje uključuju razvoj djece i njihovo funkcioniranje u odrasloj dobi, partnerske odnose u obitelji, odnose djece i roditelja, psihičke i fizičke posljedice izloženosti nasilju, visoke društvene troškove i ugrožena ljudska prava. Zbog navedenih razloga suprotstavljanje obiteljskom nasilju zahtijeva koordinirani i sustavni pristup na četiri razine sustavno-ekološkog modela. Jedino usklađeno i trajno djelovanje kojim se iz svih razina šalju dosljedne poruke o apsolutnoj neprihvatljivosti bilo kojeg oblika nasilja može dovesti do smanjivanja obiteljskog nasilja. Za razumijevanje izazova, prepreka i mogućnosti ispunjenja ovakvog pristupa koristan je sustavno-ekološki model razumijevanja resursa koji postoje u borbi protiv obiteljskog nasilja. Model uključuje četiri razine ciljeva postizanja promjene: individualnu, neposredno socijalno okruženje, razinu profesionalnog djelovanja stručnjaka i razinu šireg društva. Premda je ključ u koordiniranom utjecaju postojećih resursa sa širih na uže razine, u praksi se ono ne postiže zbog toga što postoje sukobi interesa i prioriteta, te brojne povratne veze koje iz nižih razina destabilizirajuće djeluju na više razine (npr. vlastito iskustvo s nasiljem, uvjerenja i osobne norme o partnerskom odnosu) i koji djeluju na praksu odnosa prema žrtvama i počiniteljima nasilja, funkcioniranju usluga za zaštitu žrtvi, zakonska rješenja ili medijski odnos prema nasilju.

Krunoslav Borovec održao je referat pod nazivom ***Strah od nasilja i kriminaliteta na području Županije osječko-baranjske***. Iz referata izdvajam sljedeći sadržaj:

Strah od kriminala ili osjećaj nesigurnosti je važan društveni problem, koji utječe na ljude u svim zajednicama, socijalnim grupama i kulturama. Kada kompariramo razinu kriminala i osjećaj sigurnosti stanovništva na određenom području, možemo se uvjeriti kako određene društvene skupine osjećaju strah od kriminala nerazmjerno aktualnom riziku. Istraživanja u većini razvijenih zemalja pokazuju kako opadanje kriminala ne prati i smanjivanje razine osjećaja nesigurnosti ili straha od kriminala kod stanovništva. Inozemna istraživanja pokazuju kako je percepcija sigurnosti pod utjecajem socijalnih, ekonomskih, kulturnih, okolišnih i demografskih čimbenika. Spol je u tom smislu značajan čimbenik. Strah je također zastupljeniji u deprimiranim gradskim područjima, područjima s visokom stopom kriminaliteta i javnim neredom. Upravo iz tog razloga cilj je autorovog istraživanja bio utvrditi povezanost nekih od spomenutih prediktora s razinom straha od kriminala i nasilja na području Županije osječko-baranjske.

Potom je uslijedio prikaz rezultata istraživanja koje je provedeno na uzorku 187 ispitanika oba spola, starijih od 18 godina, koji je reprezentativan za Županiju osječko-baranjsku po spolu, dobi i veličini naselja. Anketni upitnik izradila je skupina stručnjaka Ministarstva unutarnjih poslova i UN programa za razvoj na temelju multidimenzionalnog koncepta straha od kriminala (Gabriel, Greve, 2003) koji kao komponente za mjerenje dispozicijskog straha od kriminala koristi emocionalno/afektivnu, kognitivnu i ponašajnu komponentu. Podaci su prikupljeni telefonskim (CATI – *Computer Assisted Telephone Interviewing*) i osobnim (*Face to Face*) anketiranjem tijekom svibnja i lipnja 2009. godine. Dobiveni rezultati potvrđuju rezultate brojnih inozemnih istraživanja prema kojima je osjećaj nesigurnosti i strah od kriminala i nasilja izrazitiji kod žena kao i u situacijama javnog nereda. U suvremenom načinu života pojedinac može osjećati osobnu životnu,

socijalnu i ekonomsku ranjivost jer strah od kriminala utječe na kvalitetu života. Značajan je i utjecaj medija na proširenost toga straha. Priroda ljudske percepcija najčešće razmišlja načinom "Neće se to baš meni dogoditi", a u svrhu osobne zaštite ljudi posežu za raznim obrambenim oblicima pokušaja zaštite kao što su tečajevi samoobrane, osiguranja kuće i imovine i sl. U pozadini svega, zapravo je pitanje: Osjećamo li ili ne osjećamo društvenu podršku?

Veliku pozornost privukao je referat doc. dr. sc. Gordane Buljan-Flander pod naslovom *Manipulacija djecom u postupku razvoda braka: prepoznamo li to kao obiteljsko nasilje?* Iz referata izdvajam sljedeći sadržaj:

Među stresovima odrastanja razvod roditelja jedan je od najintenzivnijih stresova koje dijete doživljava. Iako većina djece takve promjene s vremenom prihvati i prilagodi im se, poteškoće se opažaju ako su djeca i prije razvoda svjedočila intenzivnim sukobima roditelja koji se mogu nastaviti, bez obzira na razvod. Poteškoće kod djece nakon razvoda povezane su s intenzitetom sukoba roditelja prije i u tijeku razdvajanja/razvoda. Djeca koja su živjela sa sukobljenim roditeljima, ako se sukob nastavi nakon razvoda imaju najviše poteškoća. Ovako snažno sukobljeni ili "visokokonfliktni razvodi" su oni kod kojih par ne može riješiti svoje razlike i započinje "rat" koji se odražava i na njih i na djecu, a širi se i na ostatak obitelji. Kod većine parova dolazi do smanjenja sukoba nakon razvoda, ali kod 8 – 12% roditelja zastoj u komunikaciji i sukob ostaje i dalje. Stres u roditeljskim odnosima odražava se na važna područja razvoja djeteta: na razvoj bazičnog povjerenja i sigurnosti, na razvoj privrženosti, na moduliranje emocionalnog uzbuđenja i regulaciju osjećaja, na razvoj samopoimanja, na uspostavljanje prijateljskih odnosa s vršnjacima i na školski uspjeh. Dakle, postoje jasni pokazatelji da djeca nemaju posljedice samo zbog stresa razdvajanja, već da je ključni činitelj za njihovu kasniju prilagodbu roditeljski sukob prije, za vrijeme i nakon razvoda. Analiza posljedica visokokonfliktnih razvoda koje se javljaju kod djece, moraju uzimati u obzir s jedne strane postupke sukobljenih roditelja (svađe, manipulacija, nasilje, ometanje kontakata s drugim roditeljem i dr.), a s druge strane potrebno je usporediti spoznaje o dječjim reakcijama na konflikt s onima nakon izloženosti različitim oblicima zlostavljanja i obiteljskom nasilju. Stoga su u području zaštite djece ključna dva pitanja:

- Prepoznamo li i štitimo li kao stručnjaci djecu koja su izložena ovakvom obliku obiteljskog nasilja?
- Reagira li sustav primjereno na ovakav oblik obiteljskog nasilja?

Iskustva iz prakse govore da sukobi razvedenih roditelja u situacijama "visokokonfliktnih razvoda" ostaju prisutni tri i više godina nakon razvoda. Cilj manipulativnih ponašanja jednog od roditelja je stvoriti kod djeteta tzv. patološko poravnanje i isključiti drugog roditelja iz života djeteta, što dovodi do stvaranja sindroma otuđenog djeteta. Navedenom prethodi iscrpljujuća kampanja ocrnjivanja roditelja s kojim dijete ne živi. Djeca u dobi od osam do petnaest godina najosjetljivija su i najpodložnija manipulacijama. Ona bez puno razmišljanja prezentiraju posuđeni scenarij koji su preuzeli od roditelja koji s njima manipulira. Iskustva iz prakse nadalje potvrđuju da roditelj s kojim dijete živi češće je sklon manipulacijama i on na vrlo sofisticirane načine nalaže djetetu da odbaci roditelja s kojim ne živi. Pri tome se služi raznim metodama "ocrnjivanja" poput okrivljavanja onog drugog roditelja za razvod, pričanje negativnih priča o roditelju s kojim dijete ne

živi i sl. Najčešći su razlozi manipulacije strahovi roditelja s kojim dijete živi da ne izgubi naklonjenost djeteta te nepovjerenje i zaštita samopoštovanja (osobito u situacijama kada bivši partner ima ostvaren novi život i emotivnu vezu).

Prema iskustvima centara za socijalnu skrb raširenost problema manipulacije je 7 – 27%. Brojčani pokazatelji centara za socijalnu skrb navode da je tijekom prvih 10 mjeseci 2010. godine bilo 1 424 izrečenih upozorenja upućenih roditeljima zbog manipulacije, 537 nadzora nad roditeljskom skrbi iz razloga manipulacije, a 752 susreta rjeđe su se odvijala nego što je odlukom suda odlučeno zbog pokušaja odbacivanja roditelja.

Induciranje djeteta protiv drugog roditelja ima dalekosežne posljedice na dijete u obliku prekida normalnog tijeka razvoja, stvaranje emocionalne nesigurnosti, smanjenje pozitivnog razmišljanja, gubitak dobrog kontakta sa svojim osjećajima, što može rezultirati razvojem niskog samopoštovanja, sklonosti depresiji, zlouporabi alkohola i droga, internalizaciji osjećaja, nedostatkom povjerenja i sl. Djeca koja su bila dugotrajno izložena manipulacijama, te su tako odbijala drugog roditelja mogu biti odbačena od tog drugog roditelja, a u nekom kasnijem stadiju života djeca mogu odbaciti manipulirajućeg *roditelja, te tako ostati u emotivnom smislu sama, a u svojim sekundarnim obiteljima razviti otuđenost od svoje djece.*

Doc. dr. sc. Gordana Buljan-Flander na kraju je svima postavila pitanje: Koliko i mi sami, odnosno postojeći sustav, podržavamo i potkrepljujemo manipulirajuća ponašanja roditelja?

Prof. dr. sc. Mirjana Krizmanić informirala nas je o ***posebnostima nasilja prema osobama s invaliditetom***. Iz referata izdvajam sljedeći sadržaj:

Iako se na prvi pogled čini nepotrebnim govoriti zasebno o nasilju prema jednoj od manjinskih grupa u društvu, jer je nasilje uvijek nasilje neovisno o tome na koga je usmjereno, čini se da ipak postoje neke razlike u nasilju usmjerenom na tu posebno ranjivu skupinu. S jedne strane, osobe s invaliditetom teže se brane i zaštićuju od nasilja, a s druge su strane posebno osjetljive na nasilje potaknuto predrasudama i stereotipima prema njima. Specifičnost nasilja prema osobama s invaliditetom potaknuta je tako postojanjem potencijalnih žrtava prema kojima se nasilje, naročito neki oblici nasilja (npr. izrugivanje) gotovo redovito može nekažnjeno manifestirati, ali i postojanjem potencijalnih nasilnika koji nasilje prema osobama s invaliditetom smatraju dopustivim, a u nekim slučajevima čak i poželjnim. Ima, naime, nasilnika koji uživaju u maltretiranju drugačijih i očito slabijih od sebe. To su nasilnici koji, na primjer, uzimaju kućnog ljubimca (psa ili mačku) kako bi imali žrtvu za maltretiranje. I same osobe s invaliditetom, posebice žene, posebna su vrsta žrtava nasilja, jer se često ne samo manje brane od nasilja, već ga češće od žena koje nisu invalidi taje i u tišini podnose. Za sprječavanje nasilja posebno su važni upravo razlozi te šutnje žena s invaliditetom, koje se rijetko kad usude požaliti i na različite vrste nasilja od strane liječnika. Različite vrste invaliditeta, kao i dob i spol osoba s invaliditetom u velikoj mjeri određuju i vrste nasilja kojima će biti izložene. Treba istaknuti i da su sve vrste zaštite invalidnih osoba od različitih vrsta nasilja najčešće "mrtvo slovo na papiru", jer u nas nema niti sustavnih istraživanja čestine takvog nasilja, niti samih nasilnika.

Dragan Josipović iz Ravnateljstva policije, Odsjeka maloljetničke delinkvencije i kriminaliteta na štetu mladeži i obitelji i Karmela Martinović-Grčić iz Policijske uprave

osječko-baranjske, upoznali su nas s ***pojavnim oblicima nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama u Republici Hrvatskoj***. Iz referata izdvajam sljedeći sadržaj:

Stručna i šira javnost u Hrvatskoj svjedoči o sve težim pojavnim oblicima nasilja među mladima, a ono što posebno zabrinjava je njegova prisutnost u odgojno-obrazovnim ustanovama. Ministarstvo unutarnjih poslova jedna je od karika u lancu institucija čije aktivnosti značajno doprinose praćenju trendova u ovom području. Obveze Ministarstva u zaštiti najboljih interesa djece i mladih proizlaze iz niza međunarodnih dokumenata od kojih primarno mjesto zauzima Konvencija UN-a o pravima djeteta koja je izvoriste nacionalnim dokumentima strateškog karaktera kao što su: Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine, Nacionalni program za mlade od 2009. do 2013. godine, Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih 2009. do 2012. godine, Program aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima s pripadajućim Protokolom o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, Program aktivnosti za prevenciju nasilja među mladima za 2009. godinu i dr. Ovom nizu svakako treba pridodati i dobra zakonska rješenja sadržana u Kaznenom zakonu, Prekršajnom zakonu, Zakonu o sudovima za mladež, Obiteljskom zakonu, Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji, Zakonu o prekršajima protiv javnog reda i mira, Zakonu o ravnopravnosti spolova, Zakonu o policijskim poslovima i ovlastima, te i u mnogim podzakonskim propisima. Kaznena djela počinjena u područjima odgojno-obrazovnih ustanova, na razini MUP-a, obuhvaćaju delikte počinjene u područjima dječjih vrtića, osnovnih škola, srednjih škola, školskih centara, viših škola i fakulteta pri čemu se pod područjem neke odgojno-obrazovne ustanove podrazumijeva sam prostor objekta škole, školsko dvorište, te prostor pristupnih ulica.

Irma Kovčo Vukadin s Odsjeka za kriminologiju Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta i Ivan Pakšić iz Policijske uprave osječko-baranjske prezentirali su rad o ***nasilnoj viktimizaciji policijskih službenika***. Iz referata izdvajam sljedeći sadržaj:

Policijski posao je izuzetno zahtjevan i opasan posao u svim suvremenim društvima, obzirom da brojne policijske aktivnosti dovode policijske službenike u potencijalno nasilne situacije. Premda pretraživanje stručne i znanstvene literature s ključnim riječima "policijska, nasilje" daje dosta rezultata u odnosu na policijsko nasilje, postoji relativno mali broj radova koji ukazuje na bavljenje nasilnom viktimizacijom policijskih službenika. U hrvatskoj stručnoj literaturi postoji (prema saznanjima autora) samo jedan rad koji se bavi nasilnom viktimizacijom policijskih službenika (za Zagrebačku policijsku upravu), ali u okviru značaja opće i specijalne tjelesne pripremljenosti policijskih službenika. Intervencije u situacijama obiteljskog nasilja, asistencija drugim državnim tijelima u obavljanju njihovih zadaća, ophodnje, regulacije prometa, uhićenja, privođenja, osiguranja javnih događanja, talačkih situacija – predstavljaju intervencije potencijalno visokog rizika za nasilnu viktimizaciju policijskih službenika. Statistički podaci iz različitih europskih država ukazuju na izvjesno povećanje nasilne viktimizacije policijskih službenika. Ne čudi stoga što Europska konfederacija policije (EUROCCOP) u svojoj rezoluciji o suzbijanju nasilja prema policijskim službenicima naglašava kako je napad na policijskog službenika zapravo napad na društvo, te kako treba zaštititi one koji štite društvo. Također poziva države i međunarodna relevantna tijela na razvoj intervencija za sigurniji rad policijskih

službenika na trima razinama: 1. prevenciji nasilja, 2. zaštiti policijskih službenika na radnom mjestu i 3. post-incidentnoj podršci.

Dubravka Marušić i Ivana Lokas Ščetko iz Doma za odgoj djece i mladeži Zagreb govore su o ***nasilju maloljetnika nad odraslima***. Iz referata izdvajam sljedeći sadržaj:

Nasilje odraslih nad maloljetnicima i nasilje među maloljetnicima teme su koje već duže vrijeme, s pravom, zaokupljaju pažnju znanstvene i stručne zajednice. Međutim, fenomen nasilja maloljetnika nad odraslima (roditeljima, učiteljima i odgajateljima), osobama koje nose primarnu odgojnu funkciju u njihovu životu, iznimno rijetko je predmetom rasprava, uglavnom u medijima. Razmjerno je skromna pažnja ovom pitanju posvećena u svjetskim, a još oskudnija u hrvatskim istraživanjima. Nasilje maloljetnika nad roditeljima najčešće ostaje "zatvoreno" u krugu obitelji, a ono prema učiteljima ili odgajateljima u odgojnim ustanovama javnosti se predstavlja samo kad je manifestirano u ekstremnim oblicima i posljedicama. Podaci i zapažanja iz dnevne prakse unazad nekoliko godina u Domu za odgoj djece i mladeži Zagreb upozoravaju na porast broja maloljetnika s nasilnim oblicima ponašanja usmjerenim protiv roditelja, te agresivnim ili nasilnim ponašanjem u školskoj sredini, protiv učitelja. Usporedno se izdvaja povećanje broja maloljetnika sklonih različitom nasilnom ponašanju prema odgojiteljima u Domu.

U prezentiranom radu su prikazane neke karakteristike nasilnog ponašanja maloljetnika nad odraslima, koje su potkrijepljene primjerima iz prakse. Tijekom diskusije otvorena su pitanja povećanja vještina, kompetencija i osiguravanje raznovrsnih oblika podrške odgojiteljima u odgojnim ustanovama za uspješnije sprječavanje, suzbijanje i suočavanje s rizikom viktimizacije njih samih od strane maloljetnika.

Osobni doprinos ovom Skupu dala sam kroz usmeno izlaganje na temu ***Nasilje nad muškarcima***, te u obliku poster-prezentacije na temu ***Odrastanje u disfunkcionalnoj obitelji i zbrinjavanje u institucionalnom smještaju*** – prikaz životne priče odrastanja mlade djevojke s intelektualnim teškoćama i poremećajem u ponašanju.

Organizatorima skupa slijedi prikupljanje integralnih radova za novi zbornik, te priprema IV. znanstveno-stručnog skupa posvećenog pitanjima nasilja a planiraju ga organizirati u 2012. godini.

Prikaz pripremila: Daša POREDOŠ LAVOR*

* mr. sc. Daša Poredoš Lavor, dipl. socijalna radnica, stalna sudska vještakinja za društvene znanosti: problemi obitelji, djece, mladeži i odraslih, Novi život d.o.o. – savjetovanje u vezi s brakom i obitelji Sisak .